

Konec zákona

Charles C. Ryrie

Překlad: Pavel Škoda

C. Ryrie je profesorem systematické teologie a děkanem doktorských studií na Dallas Theological Seminary a také profesorem na Cairn University. Je autorem řady publikací, mezi známé patří např. *Základy teologie* (přeloženo i do českého jazyka - Biblos, 1994). Svým teologickým zaměřením patří mezi dispenzacionalisty.

Zdroj: Ryrie, C. C. (2010). *Dr. Ryrie's Articles* (84–89). Bellingham, WA: Logos Bible Software.

Diskuze o ukončení platnosti Mojžíšova zákona a důsledcích, které to přináší, patří mezi takové, jež často končí ve zmatku a na mrtvém bodě. Všichni vykladači Písma jsou konfrontováni s jasným učením, že Kristova smrt ukončila Mojžíšův zákon (Ř 10,4). Zároveň však rozpoznávají, že v listech Nového zákona jsou některá přikázání zákona opětovně formulována, aniž by doznala změn. Problém můžeme vyjádřit také otázkou: Jak může být zákon považován za ukončený, když jsou jeho některé části opakovány i po jeho údajném konci?

Koncept zákona

V uvedené otázce se mluví o Mojžíšovu zákonu. I přesto, že výraz „Tóra“ byl v judaismu používán velmi široce, odkazoval především na kodex, který byl vydán na Sinaji. Životy významných rabinů se také někdy nazývaly „Tóra“. Často se tak označoval celý Starý zákon, ale zejména bylo „Tórou“ nazýváno pět knih Mojžíšových (Pentateuch). Tato nadřazenost Pentateuchu měla přímou souvislost s významem Mojžíše (Nu 12,6-8; Dt 34,10), ačkoli rabíni se vždy snažili zdůrazňovat, že rozdíly se týkají pouze detailů a nikoli principu.

Zákon se obvykle dělí na tři části – morální, ceremoniální a justiční. Morální část se označuje jako „slova smlouvy, deset slov“ (Ex 34,28) – odtud se odvozuje i řecký výraz *dekalog*. Soudní část začíná v Ex 21,2 a zabývá se spory mezi lidmi a následnými tresty pro viníka. Ceremoniální část, která začíná v Ex 25,1, pak řídí náboženský život Izraele.

I když je uvedené rozlišení zákona na tři části v křesťanské teologii velmi široce akceptováno, židé to takto nechápali nebo, při nejmenším, na takovém dělení nikdy netrvali. Oni nejprve spočítali všechna pravidla a následně je rozdělili do „rodin“ přikázání. Tímto způsobem napočítali celkem 613 zákonů a dvanáct rodin přikázání. „Tóra má 611 přikázání; dvě další, která jsou prvními slovy Desatera, byla lidem předána Bohem samotným. Podle Dt 33,4 „zákon nám přikázal Mojžíš“ se jedná o 611 přikázání, dvě další jsou dána samotným Bohem, a to tedy dává dohromady počet 613.“

Těchto 613 individuálních zákonů je dále děleno na negativní a pozitivní přikázání. Celkem je zde obsaženo údajně 365 negativních a 248 pozitivních. To prý znamená, že na každý den roku připadá jedno přikázání, aby pomáhalo člověku odolávat pokušení, a pro každou část lidského těla také připadá jedno přikázání, aby to člověku připomínalo, že by měl Boha poslouchat celou svojí bytostí.

Když výše uvedené komentuje například Schechter, snaží se minimalizovat skutečný počet přikázání, aby pro křesťanské použití zamezil používání tak velkého počtu, který příliš zdůrazňuje břemeno zákona. Říká, že počty jsou relativně nedůležité a že uvedené dělení na pozitivní a negativní bylo především homiletické – podstatná prý nejsou čísla, ale kázání, jehož cílem je varovat před pokušením a vyzývat k poslušnosti Bohu celou svojí bytostí.

Dvanáct rodin přikázání, do nichž byl zákon kategorizován, odpovídá údajně dvanácti kmenům Izraele. Tyto se pak dále dělí na dvanáct rodin pozitivních přikázání a dvanáct rodin negativních přikázání. Pozitivní zahrnují: (1) Bůh a jeho uctívání, (2) svatyně a kněžství, (3) oběti, (4) čisté a nečisté, (5) almužny a desátky, (6) co se má jíst, (7) velikonoce a další svátky, (8) pravidla a soudy, (9) pravdy a učení, (10) ženy a manželství, (11) kriminální činy a tresty, (12) civilní zákony. Negativní pak zahrnují: (1) falešné uctívání, (2) oddělení se od pohanů, (3) svaté věci, (4) oběti a kněží, (5) maso, (6) pole a úrodu, (7) nauky, (8) spravedlnost a soudy, (9) svátky, (10) zdrženlivost, náklonnost a čistota, (11) manželství, (12) království. Celkový počet přikázání, který je mnohem vyšší než obvyklých deset, na která si člověk vzpomene, když

přemýšlí o zákonu, a jejich komplikované dělení snadno a efektivně osvětlují ty pasáže Nového zákona, v nich se mluví o břemeni zákona (srov. Žd 9,1.10; Sk 15,10; Ef 2,15).

Skutečnost, že specifické zákony, které utváří uvedené rodiny, byly posbírány ze všech částí Pentateuchu, upozorňuje na jiný velmi důležitý fakt, který nesmí být zatemněn dělením zákona – a sice, že zákon jako takový, byl považován za nedělitelný celek. Jeden ze zákonů v první skupině požaduje zachování sobotního dne. Když jistý Izraelita tento zákon kdysi porušil sbíráním dřeva v sobotu, trestem byla smrt ukamenováním (Nu 15,32-36). Jedním z nařízení v kategorii soudů bylo dovolit zemi o sobotním roku odpočinout (neobdělávat ji). Toto nařízení Izraelci po 490 let ignorovali a Bůh kvůli tomu nechal svůj lid padnout do Babylónského zajetí, kde mnoho z nich zemřelo (Jr 25,11). Ve třetí skupině se jedno z nařízení týkalo správného způsobu uctívání. Toto přikázání porušili Nadab a Abihu tím, že před Hospodina přinesli cizí oheň (Lv 10,1-7). Byli za to potrestáni okamžitou smrtí. V každém z uvedených tří příkladů zahrnoval trest za neposlušnost smrt a to i přes to, že došlo k porušení rozdílných částí zákona. Přikázání týkající se země či uctívání nebyly o nic méně závazné a ani trest nebyl o nic méně vážný, než v případě porušení zákona o zachovávání soboty, které bylo mezi prvními deseti. Zákon byl dán jako jeden celek. (Mohli bychom s nadsázkou poznamenat, že je smutné, že Nadab a Abihu nebyli křesťané a nemohli se tak hájit, že nejsou pod jiným zákonem než pod Desaterem přikázání, protože by pak byli ušetřeni!).

Jakubovo použití zákona je založeno na stejném konceptu jednoty celého zákona. Když pojednává o problému stranění ve shromáždění, Jakub takové jednání odsuzuje na základě toho, že to je v rozporu se zákonem lásky k bližnímu, která má být stejná jako k sobě samému (Lv 19,18; Jak 2,8). Jedno přestoupení, říká Jakub, je činí vinnými z porušení celého zákona (Jak 2,10). Takovéto drastické prohlášení by Jakub nemohl učinit, kdyby zákon nebyl obecně považován za jeden nedělitelný celek. Toto má samozřejmě velmi závažný dopad na otázku závaznosti zákona v nové smlouvě, protože se zdá, že toto vše ukazuje na skutečnost (pokud Nový zákon výslovně neříká opak), že nelze ukončit pouze některé části zákona bez toho, aniž by zároveň nebyly ukončeny i všechny jeho ostatní části.

Důkazy z Nového zákona

Nejranější známé vyjádření z novozákonní doby týkající se ukončení platnosti zákona je spojeno se sněmem v Jeruzalémě. Otázka, která byla před zahájením sněmu položena, zněla, zda je či není obřizka závazná pro spasení. Poté, co zaznělo svědectví Petra a Pavla o tom, že Bůh zachraňuje pohany bez požadavku zachovávat zákon a jeho nařízení, prohlásil Jakub rozhodně, že k tomu, aby pohané mohli být spaseni, nebude obřizka vyžadována (Sk 15,19). Když Petr podával své svědectví, popsal zákon jako „*břemeno [doslova: jho], které nemohli unést ani naši otcové ani my*“ (v.10). Obřizka a její závaznost nebyla jediná věc, s níž judaisté trápili konvertity z pohanů; usilovali také o to, aby je přiměli zachovávat celý zákon. V dopisech sborům, které sněm schválil, Jakub jasně říká, že to pro křesťany z pohanů není závazné (v. 28.29). Požádal je, aby v jistých věcech omezili své praktikování svobody, avšak nikoli na základě toho, že by to vyžadoval zákon, ale jednoduše na základě lásky ke svým židovským bratřím a kvůli jednotě v církvi. Pokud kdy byla dobrá příležitost jasně říci, že křesťané z pohanů musí být pod zákonem, pak to bylo právě na tomto sněmu, protože tím by se celá záležitost vyřešila jednoduše a rychle. Avšak apoštolové, kteří sami byli židé, rozpoznali, že zákon již nadále nemá žádnou účinnost, a proto ani neusilovali o to, aby jeho zachovávání svým rozhodnutím vynucovali.

Sněm rozpoznal to, co Pavel později formuloval v jeho velkém listu Římanům, zejména, že „*Kristus je konec zákona, aby spravedlnosti došel každý, kdo věří*.“ (Ř 10,4). Je to stejné téma, jaké Pavel kázal dříve v synagoze v Psichidské Antiochii na své první misijní cestě. Když shrnoval své kázání, řekl: „*Od všeho, od čeho jste nemohli být ospravedlněni v zákoně Mojžíšově, je v něm [Kristu] ospravedlňován každý, kdo věří*.“ (Sk 13,38.39 ČSP) Z těchto pasáží, podobně jako z dalších Pavlových textů (srov. Ga 5.1; Ř 3,21.22; 7,6), je zřejmé, že cokoli zákon mohl či nemohl učinit, přišlo ke svému konci díky Kristově oběti na kříži. Ve svém komentáři ke specifické frázi „konec zákona“ Chafer¹ uzavírá: „Někteří pouze vidí, že Kristus svým utrpením a smrtí zaplatil to, co zákon požadoval, a tím zbavil moci obvinění vznesené proti hříšníkovi; to je zahrnuto v odpuštění. Jiní vidí, že Kristus naplnil zákon tím, že doplnil to, co požaduje svatý Stvořitel; to je obsaženo v ospravedlnění. Oba uvedené koncepty jsou bez pochyby v tomto textu obsaženy, ale také pozorujeme, že cokoli je učiněno, je učiněno pro ty, kdo věří – a nejsou k tomu přidány žádné další požadavky – a taková víra vede k přičtení Boží spravedlnosti.“

¹ Lewis Sperry Chafer, *Systematic Theology*, III, 81.

V Pavlových spisech je ještě další pasáž, která, protože je více konkrétní, je také ještě více přesvědčivější, co se týká ukončení platnosti zákona. Ve 2. Kor 3,7-11 Pavel srovnává mezi tím, k čemu vede služba skrze Mojžíše a tím, k čemu vede služba skrze Krista. První je nazvána „služba smrti“ (3,7 ČSP) a je o ní konkrétně řečeno, že byla zapsána a vyryta do kamene. Jedinou částí Mojžíšova zákona, která byla zapsána do kamene, bylo Desatero přikázání – tedy kategorie, kterou někteří označují jako morální část zákona. V textu se tedy jasně říká, že Desatero přikázání je službou smrti; a dále se v té samé pasáži zřetelně píše, že pomíjí (v. 11). Vyjádření již nemůže být jasnější, a přesto je jen málo jiných pravd, o kterých je tak těžké lidi přesvědčit. Setkáváme se s mnoha druhy exegetického manévrování ve snaze vysvětlit text této pasáže tak, aby sděloval něco jiného.

Pisatel listu Židům se také vyjadřuje k otázce ukončení zákona jednoznačně (Žd 7,11.12). V této kapitole ukazuje, že Melchisedekovo kněžství je větší než Áronovo a důkaz, který cituje, se vztahuje k desátkům. Abraham dal desátek z kořisti Melchisedekovi, a protože i Levi – Abrahamův pravnuk, praotec rodu Leviovců – v Abrahamovi vlastně také tehdy desátek zaplatil, je celé levitské kněžství vnímáno jako podřízené kněžství Melchisedekovu. „Avšak mění-li se kněžství, nutně nastává i změna zákona.“ (Žd 7,12). Pokud je dnes naším nejvyšším veleknězem Kristus, pak také musela nastat i změna zákona, protože On nemůže být kvalifikován jako kněz pod levitským uspořádáním (pocházel z kmene Judy). Pokud by i dnes stále platil zákon, pak by také dosud platilo i Levitské kněžství. Pokud je však naším veleknězem Kristus, nemůžeme být pod zákonem.

Důkazy z Nového zákona nás vedou k závěru, že platnost zákona jako celku již skončila, a to včetně Desatera přikázání.

Problém

Nový zákon však také obsahuje ve své etickém učení mnoho specifických přikázání, které byly původně součástí Mojžíšova zákona. Pokud byl zákon v Kristu ukončen, potom proč a na jakém základě jsou tyto Mojžíšovy příkazy stále závazné pro křesťany? Je tedy křesťan pod zákonem (či přinejmenším pod jeho některými přikázáními) nebo byl celý zákon skutečně ukončen?

Pokud Nový zákon jednoduše cituje Desatero přikázání, pak by řešení problému bylo snadné. Mohli bychom dojít k závěru, že pasáže, které učí, že je zákon ukončen, odkazují na celý zákon kromě zákona morálního. Nový zákon však opakuje pouze devět z deseti přikázání a navíc cituje i přikázání, která se nachází mimo morální část zákona (např. Ř 13,9; Jak 2,8). Nový zákon tak nestanovuje žádný vzorec, z něhož by bylo možné odvodit, že byly ukončeny pouze ceremoniální a justiční části zákona; a problém zůstává. Jak tedy může být ukončen celý zákon a přesto jsou jeho části opakovány v novozákonních listech?

Některá řešení

Jedním z možných řešení je jednoduše uvedené ignorovat. Článek k heslu "zákon" v Bakerově Teologickém slovníku (*Baker's Dictionary of Theology*) tak činí. Pisatel tvrdí, že křesťanům je připomínána „jejich služba v termínech zákona... Křesťan je pod evangelikálním závazkem lásky a psaný zákon se stává jeho průvodcem a pravidlem vděčnosti“. Jediným aspektem zákona, který skončil, byla jeho odsuzující moc. V diskuzi autor zcela ignoruje texty 2 Kor 3,7-11 a Žd 7,11.12.

Kalvínovo řešení je běžnější a mnozí z reformačního proudu ho zastávají. Kalvín učil, že zrušení zákona odkazuje na osvobození vědomí od strachu a vede k ukončení židovských ceremonií. Následně pak rozlišuje mezi morálním zákonem, o kterém tvrdí, že z něj byla zrušena pouze jeho funkce sloužící k odsouzení člověka, a ceremoniálním zákonem, který byl zrušen jak ve své funkci, tak ve svém používání. V diskuzi ke 2 Kor 3 rozlišuje pouze obecné rozdíly smrti a života ve staré a nové smlouvě.² Poskytuje velmi kvalitní výklad Desatera přikázání a je zajímavé, že v jeho diskuzi ke čtvrtému přikázání nepovažuje neděli za pokračování židovské soboty (jak činí Westminsterské vyznání).³ Kalvín tedy, podobně jako mnoho těch, kteří ho následovali, považuje za ukončenou pouze část zákona a Desatero přikázání vidí jako závazné pro současnou církev (ačkoli čtvrté přikázání týkající se soboty nemůže interpretovat doslovně). Ani tento přístup

² John Calvin, *Institutes*, II, XI, 4.

³ *Ibid.*, II, VIII, 33.

tedy neřeší dilema a neposkytuje úlevu od napětí mezi zákonem jako celkem, který byl zrušen, a některými příkázáními, které zůstaly.

Řešení, které navrhuje tato esej, je v podstatě takové, které rozlišuje mezi kodexem (zákoníkem) a příkazy, které jsou v něm obsažené. Mojžíšův zákon byl jedním z několika etických kodexů, které Bůh v průběhu historie předal lidem. Tento konkrétní kodex zahrnoval, jak jsme si ukázali, 613 specifických příkázání. Byly zde však také další Bohem předané kodexy. Zákony, kterým byl podřízen Adamův život, tvořili cosi, co můžeme nazývat zákonem zahrady Eden. V tomto zákoníku byly obsaženy minimálně dvě příkázání – starej se o zahradu a vyhýbej se jedení ovoce z jednoho stromu. Noemu byla po potopě dána příkázání, mezi nimiž se nacházelo povolení konzumovat maso (Gn 9,3). Bůh odhalil mnoho příkázání, předpisů a zákonů Abrahamovi, aby vedli jeho život; společně je můžeme nazývat Abrahamovým zákonem Božího vedení. Zákon předaný Mojžíšovi byl kodifikován formálně a s bázni na hoře Sinaj. Nový zákon mluví o „Kristově zákonu“ (Ga 6,2) a o „zákonu Ducha života“ (Ř 8,2). V Kristově zákoně jsou obsaženy stovky příkázání z novozákonních listů, které společně formují nový a zcela odlišný etický kodex.

Mojžíšův zákon byl jako kodex kompletně ukončen. Bůh již nadále nevede život člověka podle tohoto konkrétního zákoníku. Místo něj uvedl zákon Kristův. Mnoho z jednotlivých příkázání, které se v něm nacházejí, jsou nová, ale jiná nikoli. Některá z těch starých můžeme také nalézt v Mojžíšově zákoně, avšak nyní jsou zahrnuta do zákona Kristova. Jako součást Mojžíšova zákona však jejich platnost kompletně a navždy skončila. Jako součást Kristova zákona jsou však i dnes pro každého věřícího závazná. V Kristově zákoně nacházíme i příkázání z doby před Mojžíšem, jako například povolení jíst maso (1 Tm 4,3). Zahrnutí tohoto konkrétního příkázání, například, však neznamená, že je nutné se uchýlovat k teologickým kličkám, aby byl chápán jako součást Mojžíšova zákoníku a tím aby si toto povolení zachovalo svoji platnost i v novozákonní době. Podobně není nezbytné se uchýlovat k nedoslovné exegezi 2 Kor 3 či Žd 7 nebo čtvrtého příkázání, abychom rozuměli, že starý kodex skončil a některá dobře známá příkázání jsou nyní zahrnuta v zákoníku novém.

Cožpak uvedený přístup není stejný, jako vývoj různých souborů pravidel v domácnostech, kde vyrůstají a jsou vychovávány děti? V každé fázi jejich růstu a zralosti jsou rodiči uváděny v platnost nové „zákoníky“, v nichž se často opakují i některá „příkázání“, která obsahoval předchozí „zákoník“. Říci proto v takovém případě, že původní „soubor zákonů“ i se všemi svými příkázáními ukončil svoji platnost, není žádný protimluv. Je to přirozené, jak rosteme. Stejně je to i Mojžíšovým zákonem a Kristovým zákonem.

Použité zkratky

ČSP - Český studijní překlad